© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

Hieracium Hoppeanum SCHULT. ssp. *leucolepium* N. P. Tapolcza fölött. a Nagykőmázsa-hegyen. ssp. *leucolepioides* DEGEN et ZAHN. Ugyanott; továbbá Diósgyőr-vasgyár Vörösbérczen; Miskolcz, Istenhegy és Pápahegyen; Bükkaranyos, a ref. temetőben. ssp. *testimoniale* N. P. Királyhutavölgy, Felsőforrás fölött.

Hieracium pistoriense N. P. (= *H. Hoppeanum* × *magyaricum.*) ssp. *gracilicaule* N. P. Bükk, Királykútvölgy, Felsőforrás fölött. *Hieracium Obornyanum* N. P. Diósgyőr-vasgyár, Vörösbérczen.

Hieracium chloroglaucum ZAHN. (= *H. brachiatum* × *Auricula.*) Ugyancsak Vasgyár, Vörösbérczen.

Hieracium fallax WILLD. (= H. *echioides* × *cymosum.*) ssp. *granense* N. P. és *ssp. Pančićii* N. P. Óhuta felé, Nagysáncz oldalon.

Hieracium divisum JORD. (= *H. silvaticum* × *vulgatum.*) Bükkhegység. a diósgyőr-vasgyári erdőben, Vörösbérczen.

Hieracium brachiatum BERTOL. *ssp. matrense* N. P. Miskolcz, Istenhegyen; Óhuta, Bányabükkben.

Valamennyi *Hieracium* meghatározásáért K. H. ZAHN-nak tartozom köszönettel.

A Colchicum Haynaldii Janka és a Colchicum pannonicum Griseb. et Schenk systematikai értéke.

Der systematische Wert des Colchicum Haynaldii Janka und Colchicum pannonicum Griseb. et Schenk.

Irta: } Seymann V. (Orsova).
Von: }

1911 őszén több ízben alkalmam volt *Colchicum Haynaldii*-t és *Colchicum pannanicum*-ot hazájukban, a déli Bánságban, számtalan példában megvizsgálni és azokat friss, typikus *Colchicum autumnale*-val összehasonlítani. E vizsgálatok eredményét a következőkben akarom összefoglalni.

Mint ismeretes, a *Colchicum pannonicum* főként virágjainak nagyságával tűnik ki. A külső perigoniumsallangok rendszerint 5—7 cm. hosszúak, (ritkán 4 cm.) a belsők többnyire 8—10 mm.-rel rövidebbek, számos példánál azonban sokkal kevesebbel. A perigoniumsallangok szélessége 8—15 mm. között váltakozik. Feleslegesnek tartom azt, hogy e nagyon változó ismertetőjel alapján egy széles és egy keskeny sallangú formát különböztessünk meg. A DR. DOMIN által (Magyar Bot. Lapok. VIII. p. 330.) leírt *forma pannonicum* es *forma transsilvanicum* mindenütt együttesen jönnek elő és számtalan átmeneti alakkal vannak összekapcsolva. Az Orsova körüli réteken a keskeny perigonium-sallangú *forma transsilvanicum* gyakoribb, mint a széles sallangú *forma pannonicum*, mely megint a Herkulesfürdő környékbeli, ma-

© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

gasabban fekvő termőhelyeken (Verfu Suskuluj, Domogled) dominál.

A *Colchicum pannonicum* további karakterisztikus ismertetőjele az átlag 3—4 cm. széles levelek. A halványabb virágszín is feltűnő. Egy megkülönböztető jel azonban, melyet az összes átvizsgált példákon láttam, e kikerics összes eddigi kutatóinak elkerülte figyelmét. A *Colchicum pannonicum* perigoniumsallangjainak erei között, szabályos körökben egyes sötétebb lilaszínű foltok vannak, melyek összességükben sakktáblaszerű rajzolatot képeznek. E rajzolat ugyan nagyon halvány és nem olyan feltűnő, mint néhány más *Colchicum*-fajnál, vagy pláne a *Fritillario*-knál. Szárított növényen a mintázat egyáltalán nem látható. A bibék alakja, a porzók, a perigoniumsallangok erezete, a *Colchicum autumnale*-tól nem térnek el.

A *Colchicum Haynaldii* Janka igen csinos, eddig csak a déli Bánságban észlelt növény, melynek legfőbb ismertetőjele az igen keskeny (8—15 mm. széles) levelek. A *Colchicum pannonicum*-tól kisebb, sötétebb színű virágjaival, melyek perigonumsallangjai csak 3—4 cm. hosszúak és 5—8 mm. szélesek, is jól megkülönböztethető. A toktermés 2·5 cm. hosszú és 1 cm. széles, míg a *Colchicum pannonicum*-é 4—5 cm. hosszúságot és 3 cm. szélességet mutat fel. A perigoniumsallangok sakktáblaszerű mintázata a *Colchicum Haynaldii*-nál sokkal feltűnőbb, mint a *Colchicum pannonicum*-nál.

Colchicum Haynaldii-t csak a Plavisevieza falutól nem messze lévő Kazán-hegy «Pojana Ponikova» nevű rétjén gyűjtöttem, az orsovai Olimp-hegyen nem akadtam rá, habár idevaló példákat Dr. Degen egyet. m. tanár úr herbáriumában láttam; a déli Bánság más helyein is (pl. Szviniczá-nál) előfordul e növény. A «Pojana Ponikova»-n nem nő *C. pannonicum*, csak *C. Haynaldii*, mely kis virágjaival az őszi kikirics typikus formájára emlékeztet, melytől azonban az említett perigoniumrajzolat által jól megkülönböztethető. A rét egyik helyén, egymás mellett két gumót találtam, melyeknek virágai a *Colchicum pannonicum* nagyságát érték el. Az illető gumók azonban trágyából nőttek ki, mely körülménynek tulajdonítom a virágok rendkívüli nagyságát.

A *Colchicum Haynaldii* Janka-t én a *Colchicum pannonicum*-nak egy a Bánságban őshonos formájának tartom, míg az utóbbi, nézetem szerint a *Colchicum autumnale* L. délkeleti alfaja, mely a typikus alakot hazánk (Erdély, Bánság) és a Balkán félsziget egy részén helyettesíti. A terjedési kör még pontosan megállapítandó. Nincs kizárva, hogy van a *Colchicum autumnale*-nak egy nagyvirágú formája vagy varietása, melynél azonban az említett jellegzetes perigoniumrajzolat nincs meg és így a *Colchicum pannonicum*-mal nem azonosítható. Az eddig *pannonicum*-nak nézett közép-magyarországi (Pilis-hegy, Szent Endrei- sziget!) és cseh-országi (Prag környéke, Elbe-völgy) alakok talán ide tartoznak.

© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

Végül még azon megfigyelésemről akarok említést tenni, hogy a *Lasius niger* hangyafaj a *Colchium pannonicum* magvainak elterjesztésénél hasonló szerepet látszik játszani, mint egyes hangyák az ibolyánál. Érett termésekben mindig nagy számban találtam az említett hangyát, amint a húsos magvak függelékjeit dézsmálta és emellett a magvak elhurczolását is eszközölte.

Im Herbst 1911 hatte ich des öfteren Gelegenheit, *Colchicum Haynaldii* und *Colchicum pannonicum* in ihrer Heimat, im südlichen Banat, in unzähligen Exemplaren zu untersuchen und dieselben mit frischem Material von typischem *Colchicum autumnale* zu vergleichen.[1] Die Ergebnisse dieser Untersuchung sollen im Folgenden zusammengefaßt werden.

Colchicum pannonicum ist bekanntermaßen hauptsächlich durch die Grösse der Blüten ausgezeichnet. Die Länge der äußeren Perigonabschnitte beträgt meistens 5 bis 7 cm., (seltener auch blos 4 cm.) die inneren sind meist um 8—10 mm. kürzer, bei vielen Exemplaren jedoch um vieles weniger. Die Breite der Perigonabschnitte variert zwischen 8—15 mm. Dieses sehr schwankende Merkmal dazu zu benützen, um eine Form mit breiten und eine mit schmalen Perigonabschnitten zu bezeichnen, erachte ich als überflüssig. Die von Dr. Domin (Ungar. Bot. Blätter, VIII. p. 330.) beschriebene *forma pannonicum* und *forma transsilvanicum* kommen überall vergesellschaftet vor und sind durch zahllose Übergänge verbunden. Auf den Wiesen bei Orsova ist die Form mit schmalen Perigonabschnitten (= *forma transsilvanicum)* häufiger, als die *forma pannonicum* mit breiten Perigonabschnitten, welche wieder auf den höhergelegenen Standorten bei Herkulesbad (Vârful Suskului, Domugled) dominiert.

Ein weiteres charakteristisches Merkmal von *C. pannonicum* sind die durchschnittlich 3—4 cm breiten Blätter. Eine blassere Blütenfarbe scheint mir auch allgemein zu sein. Ein Merkmal jedoch, welches ich an sämtlichen gesehenen Exemplaren wahrnehmen konnte, ist der Beobachtung aller Forscher, die sich mit dieser Zeitlose befassten, entgangen. Zwischen den Adern der Perigonabschnitte von *Colchicum pannonicum* finden sich nämlich in regelmässigen Abständen einzelne dunkler violette Flecke, welche in ihrer Gesamtheit eine schachbrettartige Zeichnung bilden. Allerdings ist diese Zeichnung sehr blass und daher keineswegs so auffallend, wie bei einigen anderen *Colchicum*-Arten oder gar bei *Fritillaria.* An getrockneten Pflanzen ist dieselbe überhaupt nicht mehr sichtbar. Form der Griffel, Staubbeutel, Aderung der Perigonabschnitte, Behaarung des Schlundes weichen von *Colchicum autumnale* nicht wesentlich ab.

---

[1]) Herrn Professor Fritsch in Graz, sage ich für die liebenswürdige Zusendung von Material, auch an dieser Stelle meinen verbindlichsten Dank.

© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

Colchicum Haynaldii Janka ist eine sehr zierliche, bisher nur im südlichen Banat beobachtete Pflanze, deren Hauptmerkmal die sehr schmalen (8—15 mm breiten) Blätter sind. Sie unterscheidet sich von *Colchicum pannonicum* auch vorzüglich durch die kleineren, dunkler violett gefärbten Blüten, deren Perigonabschnitte nur 3—4 cm lang und 5—8 mm breit sind. Die Fruchtkapsel ist 2·5 cm lang und 1 cm. breit, während sie bei *C. pannonicum* die beträchtliche Länge von 4—5 cm und Breite von 3 cm aufweist. Die schachbrettartige Zeichnung der Perigonabschnitte ist bei *C. Haynaldii* viel deutlicher als bei *C. pannonicum*

Ich habe *Colchicum Haynaldii* nur auf der Wiese «Pojana Ponikova» am Kasan-Berg unweit des Dorfes Plavisevicza gesammelt, am «Olymp» bei Orsova konnte ich es nicht finden, habe aber von diesem Standorte Exemplare im Herbarium Degen gesehen; auch an anderen Orten des südlichen Banats wurde die Pflanze beobachtet (z. B. bei Szvinicza). Auf der «Pojana Ponikova» fehlt *Colchicum pannonicum*, es wächst dort bloss *Colchicum Haynaldii*, welches durch die kleinen Blüten an die typische Form der Herbstzeitlose erinnert, von der es jedoch eben durch die erwähnte eigenartige Zeichnung der Perigonabschnitte gut zu unterscheiden ist. An einer Stelle der Wiese fand ich nebeneinander zwei Knollen mit Blüten, die die Grösse derjenigen des *C. pannonicum* erreichten. Die betreffenden Knollen waren jedoch in Dünger gelagert, welchem Umstand ich die abnorme Grösse der Blüten zuschreibe.

Colchicum Haynaldii Janka fasse ich als eine im südlichen Banat endemische Form von *Colchicum pannonicum* auf, während letzteres meiner Ansicht nach als südöstliche geographische Rasse oder Unterart des *Colchicum autumnale* L. zu betrachten ist, welche die typische Form im Banat, einem Teil Ungarns, in Siebenbürgen und auf der Balkan-Halbinsel vertritt. Das Areal der Verbreitung bedarf übrigens noch einer genaueren Feststellung. Es ist ja nicht ausgeschlossen dass es eine grossblütige Form oder Varietät von *Colchicum autumnale* gibt, welcher aber die oben erwähnte charakteristische Zeichnung der Perigonabschnitte abgeht und die daher mit *Colchicum pannonicum* nicht indentifizirt werden darf. Vielleicht gehören die bisher als *pannonicum* angesprochenen Formen Mittel-Ungarns, (Pilisberg, Szent-Endreer Insel!) und Böhmens (Umgebung Prag's, Elbtal) eben dahin.

Zum Schluss will ich noch der Beobachtung Erwähnung tun, dass die Ameise *Lasius niger* bei der Samenverbreitung des *C. pannonicum* eine ähnliche Rolle zu spielen scheint, wie einzelne Ameisen beim Veilchen. Ich fand in reifen Kapseln die erwähnte Ameise immer in grosser Anzahl an den fleischigen Anhängseln der Samen naschen und dabei auch für die Verschleppung der Samen selbst sorgen.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: Ungarische Botanische Blätter

Jahr/Year: 1913

Band/Volume: 12

Autor(en)/Author(s): Seymann Willy/Vilmos

Artikel/Article: A Colchicum Haynaldii Janka és a Colchicum pannonicum Griseb. et Schenk systematikai értéke. Der systematische Wert des Colchicum Haynaldii Janka und Colchicum pannonicum Griseb. et Schenk. 327-330